

УДК 338 43 01

Карпенко Г.В.

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

В статті розглянута концепція кластерів в контексті процесів кооперації та інтеграції, що мають місце в агропромисловій сфері України, можливості вирішення за її допомогою ряду проблем в цій сфері, проаналізовані перспективи та доцільність її застосування. Запропоновані підходи до процесу створення кластерів та формуванню їх організаційної структури.

Ключові слова: кластер, агропромисловий комплекс, конкуренція, кооперація

Вступ. В розвинених країнах в останні десятиріччя став популярним кластерний принцип організації економіки регіонів, який приходить на зміну галузевому, оскільки в сучасних умовах набагато краще відповідає природі економічної конкуренції. Під кластером в економічній літературі розуміють територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, що тісно співпрацюють з місцевими науковими установами та органами влади задля підвищення власної конкурентоспроможності та конкурентоспроможності регіону.[3] В світовій економіці процес утворення кластерів поширюється з 1990р, і з тих пір реалізовані сотні ініціатив по їх створенню в десятках країн, як розвинених, так і тих, що розвиваються: лише тільки реєстр, складений в Harvard Business School, містить відомості про більш ніж 800 кластерів в 52 країнах світу. При цьому, формування кластерів в сільській місцевості посідає значне місце в дослідженнях кластерних структур.[9]

Мета дослідження. Зважаючи на важливість агропромислового виробництва для української економіки, була поставлена задача проаналізувати можливість застосування кластерного підходу в цій сфері та вирішення за його допомогою ряду проблем, пов'язаних з необхідністю підвищення ефективності, інноваційності і, врешті, конкурентоздатності агропромислового виробництва. Крім того, метою статті є аналіз особливостей агропромислової сфери, на основі якого визначаються підходи до практичної реалізації в ній кластерної моделі, а саме: процедура створення кластера, його організаційна структура та механізми взаємодії учасників кластера.

Стрімке розповсюдження теорії кластерів в світі викликало, в свою чергу, зростання кількості наукових досліджень з цієї теми. Проте, в Україні розробка цієї тематики тільки починається. Отже, в основному дане дослідження ґрунтується на роботах вітчизняних вчених Войнаренка М.П. та Соколенка С.І., досвіді створення агропромислових кластерів в розвинених країнах та тих, що розвиваються, та на результатах досліджень західних фахівців, зокрема з університетів Гарварда і Мінесоти та ЮНІДО (United Nations Industrial Development Organization).

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

КЛАСТЕРИ ЯК МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ РЯДУ ПРОБЛЕМ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Розглядаючи ситуацію в аграрній сфері України, можна зробити висновок, що тут і досі залишаються винятково сприятливі передумови для розвитку практично всіх видів сільськогосподарської діяльності, можливих в цьому кліматичному поясі. Однак, при дуже сприятливих для багатьох видів сільськогосподарської діяльності умовах, ефективність використання природних ресурсів є дуже низькою.

Частково це пояснюється технічною відсталістю процесу сільськогосподарського виробництва. На сьогоднішній день більша частина матеріально-технічної бази морально та фізично застаріла та потребує оновлення. Однак, інвестиції в основні засоби виробництва гальмуються фінансовою неспроможністю сільськогосподарських підприємств та приватних господарств їх здійснити, а також недостатньою мотивацією до цього. Разом з цим, серйозні перешкоди для достатнього фінансування оновлення матеріально-технічної бази і оборотних коштів створює проблематичність отримання як довгострокових, так і короткострокових кредитів, що обумовлюється непевністю очікувань учасників ринку, яка означає для банків високий рівень ризиків в аграрному кредитуванні.

Стримуючим фактором розвитку сільськогосподарських підприємств є також слабка поінформованість сільського населення про свої права, ситуацію на ринку агропромислової продукції та стан економіки загалом. Витрати на ринкові трансакції в Україні залишаються набагато вищими, ніж у країнах з розвинутими ринковими системами. Причиною цього є як нерозвиненість інфраструктури, яка тісно пов'язана з умовами сільського життя в цілому, так і недостатня мотивація керівників підприємств для мінімізації трансакційних витрат.

Водночас, у світі спостерігається тенденція пов'язувати ефективність виробництва перш за все з ефективним менеджментом, який дозволяє найбільш раціонально використовувати наявні ресурси. В Україні низький рівень цього показника обумовлюється, передусім, неготовністю керівників підприємств до роботи в ринкових умовах, неефективністю роботи відповідних інституцій та державною політикою в аграрній сфері.

Одним з можливих засобів вирішення перелічених проблем є застосування кластерного підходу до організації агропромислового виробництва в регіоні.

Кластери представляють собою мережеві структури, в яких підвищення ефективності виробництва досягається шляхом максимального використання конкурентних переваг місцевості, інтенсифікації зв'язків підприємств з науково-дослідними інституціями та поглиблення кооперації та конкуренції між учасниками. Враховуючи це, в рамках кластера можуть бути створені ефективні механізми кооперації невеликих господарств для спільного придбання техніки або отримання кредитів. Зокрема, урядові інституції, виступаючи організаторами створення кластеру, зацікавленими в ефективності його діяльності і розвитку, можуть брати на себе реєстрацію заставлених майнових цінностей, сприяти кредитуванню груп невеликих приватних господарств, що мають необхідність об'єднуватись на рівні села для закупівлі засобів виробництва.

Робота у форматі кластера передбачає регулярні збори представників підприємств за участю експертів, на яких є можливість оговорити результати роботи різних підприємств, їх відмінності, слабкі місця і досягнення, сформулювати шляхи вирішення проблем. Такий шлях забезпечує більшу доступність порівняльних даних між підприємствами, прозорість господарчої діяльності та кращу поінформованість не лише керівництва, а й більш широкого кола учасників у процесах, що відбуваються.

Створення кластера означає концентрацію в межах регіону підприємств певного профілю, а також виробництв, що забезпечують ці підприємства сировиною, обладнанням, чи випускають супутні товари. Це спричинює посилення конкуренції, яка поряд з постійним обміном інформацією, дає поштовх для вдосконалення менеджменту окремих підприємств.

Концентрація певного виробництва в регіоні створює підґрунтя для розвитку необхідної інфраструктури, акумулює гроші підприємств для реалізації спільних проєктів, які здатні позитивно впливати на підприємницьке середовище загалом. Навколо підприємств-учасників формується сукупність як постачальників, так і клієнтів, завдяки інтенсивним процесам обміну ринковою інформацією значно полегшується пошук ділових партнерів.

Можливості, які відкриває кластерний підхід в організації регіональних агропромислових комплексів, здатні також позитивно впливати на розв'язання багатьох інших проблем, що нині існують.

Наприклад, значним кроком на шляху зміцнення невеликих приватних господарств може стати створення дієвої і прозорої системи закупівель аграрної продукції через інтенсифікацію діяльності товарних бірж, торгових домів, гуртових ринків, аукціонів, що дозволило б значно скоротити практику закупівлі підприємствами-монополістами аграрної продукції по заниженим цінам. Учасники кластеру мають також можливість організувати гуртові ринки та аукціони – дуже поширені явища в розвинутих економіках, функціонування яких сприятиме прозорості ринку агропромислової продукції.

Крім того, суттєвою ознакою кластера є інноваційність, для підвищення якої вкрай важливим є наявність науково-дослідного потенціалу в регіоні. Вчені США встановили, що зростання виробництва у сільському господарстві протягом всього періоду його історії лише частково пояснюється збільшенням обсягів застосування ресурсів, таких як земля, праця, добрива тощо, в той час як прибутковість інвестицій в аграрну освіту та дослідження часто може складати понад 20%. [6] В кластерах зростання інвестицій в освіту та дослідження досягається шляхом систематичної співпраці наукових установ та дослідних центрів з підприємствами кластера, в рамках якої можуть проводитись необхідні дослідження та наукові розробки, здійснюватись підготовка кваліфікованих кадрів. Завдяки цьому, і в результаті існування цілого ряду підприємств схожого профілю, в регіоні, де був створений кластер, поступово формується пул кваліфікованої робочої сили, який сам по собі стає джерелом конкурентних переваг.

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Крім того, активна участь таких інституцій як, наприклад, сільськогосподарські дорадчі служби та інститути необхідна при вирішенні проблеми стандартизації агропромислової продукції. Адже, як відомо, агропромислове виробництво в Україні має дуже високий експортний потенціал, однак, при просуванні продукції на світовий ринок дуже гостро постає питання відповідності її міжнародним стандартам якості. Безперечно, вирішення цього питання не під силу лише тільки підприємствам – учасникам, бо потребує досить широкого залучення експертів та висококваліфікованих спеціалістів. В багатьох західних кластерах така співпраця допомагає не тільки просуванню продукції на ринок, але й створенню окремого бренду.

Наразі в Україні існує розгалужена система науково-дослідних установ, науково-виробничих об'єднань, дослідних станцій, аграрних університетів, сільськогосподарських інститутів тощо, які є виробниками науково-технічної продукції. Споживачами науково-технічної інформації є, насамперед, підприємства різних форм господарювання, державні владні структури, науково-дослідні організації. Однак, через недосконалість організаційної системи та брак коштів у підприємств для фінансування потрібних їм досліджень, відсутня ефективна співпраця між ними і рівень застосування науково-технічних розробок у виробництві є недостатнім. Між тим, акумулювання коштів ряду підприємств, що зацікавлені в проведенні досліджень, може стати взаємовигідним як для бізнесу, так і для розвитку науково-дослідних установ. Такий формат відносин є характерним для західних кластерів, які часто створюються навколо потужних університетів і користуються їх розробками та науковим потенціалом.

Одним із каналів впровадження наукових розробок у виробництво є система дорадчих служб, яка працює на базі Української академії аграрних наук. Їх задачею є задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства. [12] Проте, поки що система дорадчих служб перебуває на етапі становлення і не відіграє суттєвої ролі в розвитку аграрного сектору.

Окрім перелічених перспектив роботи агропромислових кластерів, можлива також кооперація в проведенні маркетингових досліджень, організації транспортних послуг, контролі якості, тестуванні продукції та інші заходи, пов'язані з розвитком інфраструктури в регіоні.

КЛАСТЕРИ В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Зараз в Україні в аграрній сфері наявні підприємства різних форм власності, однак, спостерігається тенденція до зростання виробництва в невеликих приватних господарствах: з 2000р. по 2004р. темпи зростання валової продукції господарств населення склали 15,1%. Однак, повноцінний розвиток фермерства і досі стримується мораторієм на продаж землі та недосконалою законодавчою базою.

В той час, коли ринок виробників аграрної продукції відзначається високим рівнем конкуренції внаслідок однорідного характеру продукції та значної кількості виробників, переробні підприємства в Україні діють у набагато менш конкурентному середовищі, через що мають змогу диктувати умови закупівлі та проводити вигідну для них цінову політику.

Втім, дуже важливо розглядати сільськогосподарське виробництво та переробну промисловість не окремо, а як частини єдиного економічного комплексу, враховуючи їх визначальну роль для взаємного розвитку та необхідність узгодженої роботи для ефективного використання ресурсів і створення кінцевого продукту з високою доданою вартістю. Тому, для побудови ефективної структури економіки актуальною стає задача відновлення цих зв'язків, але вже на ринкових засадах та з урахуванням місцевих особливостей, що сприяють розвитку певних видів виробництва.

Створення ефективних ланцюжків доданої вартості агропромислової продукції є однією з важливих складових процесу подолання бідності сільського населення. За даними ЮНІДО, в той час, коли економічно розвинуті країни створюють US\$180 доданої вартості на обробці однієї тонни аграрної продукції, країни, що розвиваються – лише US\$40. Більше того, в розвинутих країнах обробці піддається 98% аграрної продукції проти 30% в тих, що розвиваються. Це спричинює величезні втрати можливостей отримання країною додаткового прибутку та підвищення рівня зайнятості. [11]

Розміщення переробних підприємств в місцях виробництва сільськогосподарської продукції має певні економічні переваги, зокрема, пов'язані зі зменшенням втрат виробленої продукції, зниженням витрат на її транспортування, кращою відповідністю наявній матеріально-сировинній базі, і, врешті, підвищенням зайнятості та доходів сільського населення. З цією метою у країнах з високорозвинутою економікою для первинної переробки сільськогосподарської продукції на місцях створюються різноманітні кооперативи: з переробки молока, з виробництва сиромолочної продукції, плодоовочеві підприємства, м'ясопереробні тощо.

Нині в Україні існують такі агропромислові формування, як агропромислові комбінати, агрофірми, агрохолдинги, агропромислові об'єднання, науково-виробничі системи, що є прикладами вертикальної інтеграції підприємств. Серед них слід виділити науково-виробничі системи – об'єднання, в основу діяльності яких закладене використання науково-технічних досягнень і прогресивного досвіду. Ідея цього формування по своїй суті є найближчою до кластерного підходу, хоча останній уявляється дещо ширшим і таким, що пропонує більш гнучкий механізм внутрішнього управління.

Корисним для реалізації кластерного підходу може бути також досвід створення та роботи агропромислових кооперативів – горизонтально інтегрованих за своєю сутністю систем. Їх діяльність нині регламентується Законом України про сільськогосподарську кооперацію, який за функціональною ознакою поділяє

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

кооперативи на обслуговуючі, переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та багатофункціональні [12].

Значне місце в інтеграційних процесах займає маркетингова інтеграція, що має загальногалузеве і міжгалузеве значення. Провідна роль в ній належить агропромисловим біржам. Як біржі, так і торгові доми утворюються в основному на акціонерній основі і є результатом інтеграції [8].

Кластери, на відміну від перелічених формувань, не обов'язково мають виступати як юридична особа, і можуть бути визначені як змішано інтегровані системи, що здатні об'єднувати в собі ряд підприємств і з виробництва, і з переробки, і з реалізації продукції, а також різноманіття підсобних підприємств та установ. Крім того, кластери являють собою структури, що покликані інтенсифікувати процеси як кооперації, так і конкуренції, в чому й полягає одна з основних їх відмінностей від кооперативних утворень та інтегрованих структур, які в тій чи іншій мірі вже присутні в українській економіці

Отже, аналізуючи сутність колишніх вітчизняних регіональних агропромислових комплексів та агропромислових кластерів, приходимо до висновку, що кластерний підхід в ринкових системах в деякому сенсі можна вважати аналогом ідеї агропромислових комплексів у командно-адміністративній. Кластери пропонують модель, за якою організаційні та економічні зв'язки між всіма ланками агропромислового виробництва можуть бути відновлені за сучасних умов.

ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КЛАСТЕРА ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

Отже, агропромислові кластери мають представляти собою групи інновативних, взаємопов'язаних підприємств по виробництву та переробці аграрної продукції, що здобувають конкурентні переваги завдяки знанням, що накопичені, впроваджені та надбані місцевими учасниками та інституціями. [9]

Головними передумовами для створення кластера в окремому регіоні є:

наявність місцевих природних та інших особливостей, що першопочатково створюють на цій території переваги для розвитку того чи іншого виду діяльності: специфічних природно-кліматичних умов, географічного положення, традицій виробництва, соціально-політичної та загальноекономічної ситуації;

наявність підприємств певного профілю на території майбутнього кластера та перспектив партнерства у логічно пов'язаних видах діяльності;

наявність науково-дослідного потенціалу в регіоні, що здатен забезпечити виникаючі потреби в інноваціях, проводити консультативну та експертну підтримку виробників;

наявність спеціалізованої робочої сили з досвідом роботи в обраній сфері.

В економічно розвинених країнах процес створення кластера може ініціюватися як підприємцями, що прагнуть об'єднати зусилля навколо спільної мети, так і ззовні, зокрема державною або місцевою адміністраціями. Однак, в умовах складного процесу переходу до ринкової економіки, що має місце в Україні,

навіть чи варто очікувати спонтанного утворення подібних складних мережових структур.

Місцева влада може бути як ініціатором його створення, так і його партнером. Але саме перед владою стоїть задача створення загальної сприятливої ринкової інфраструктури, створення та застосування правових та економічних механізмів ліквідації тіньових схем роботи окремих учасників ринку та протидія ціновій політиці підприємств-монополістів, запровадження вимог щодо прозорості торгових операцій. Саме від політичної волі та діяльності органів місцевої влади в великій мірі залежить успіх побудови кластера, особливо на початкових етапах.

Ініціатива по створенню того чи іншого кластера може виходити також від місцевих науково-дослідних інститутів, аграрних університетів, дорадчих служб або різноманітних громадських організацій.

Послідовність створення кластерів в агропромисловій сфері України можна розбити на 5 основних етапів.

1) Етап попереднього аналізу та визначення перспективних територій та виробництв, який включає в себе аналіз ресурсного потенціалу регіону, аналіз традицій виробництва, дослідження структури виробництва (кількість та потужність господарств, взаємозв'язки між ними, позитивні та негативні фактори їх розвитку).

2) Етап ініціації створення кластера та заохочення до участі керівників підприємств, протягом якого відбувається організація великих відкритих зустрічей для представлення принципів роботи мережових структур, зазначення їх можливостей та переваг та формування кола малих та середніх підприємств, що мають спільні інтереси, та економічне зростання яких стримують однакові чинники, згрупування підприємств задля рішення спільної проблеми або навколо спільної перспективи розвитку.

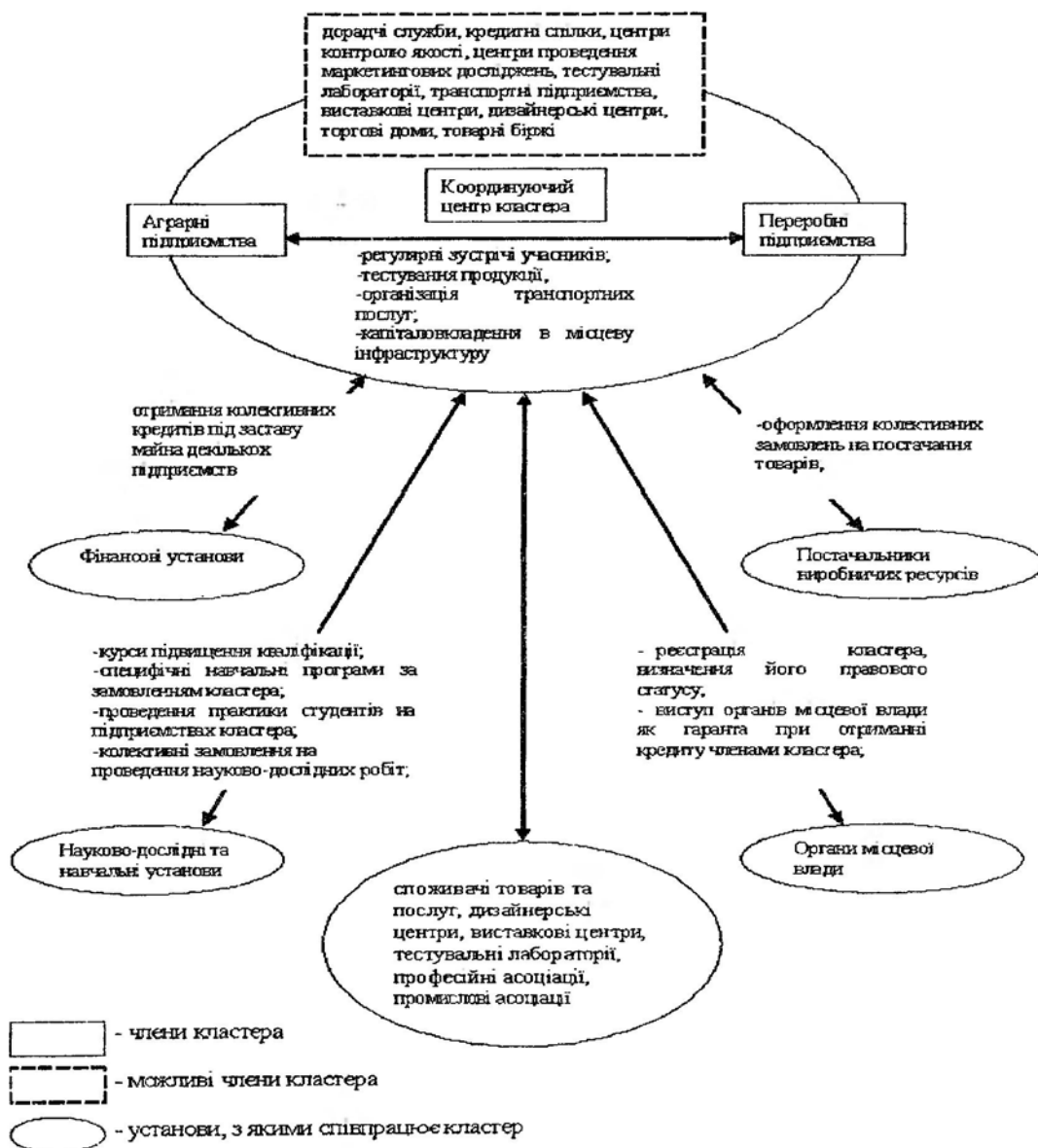
3) Етап стратегічного планування, який охоплює глибокий аналіз спільних проблем та можливостей, затвердження робочого плану майбутнього кластера згідно критеріїв розвитку на короткий, середній та довгостроковий період, попереднє визначення організаційної структури майбутнього кластера, підприємств-лідерів, принципів роботи в кластері та його правового статусу.

4) Розробка та реалізація пілотного проекту – деякого короткострокового проекту, що дозволяє швидко відчутти позитивний ефект від нового формату роботи. Цей захід бажано проводити для консолідації учасників та опрацювання механізмів роботи в новоутвореній структурі.

5) Розробка та реалізація стратегічних проектів, які, власне, і становлять зміст роботи кластера.

Розглянемо тепер можливу організаційну структуру агропромислового кластера. (мал.1)

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Мал. 1. Організаційна схема роботи кластера

Не завжди просто виділити чіткі границі кластера. Для визначення його оптимального розміру і структури, як правило, необхідний ретельний аналіз виробничих зв'язків, що виникають взаємності від природи діяльності кластера, задач, які він вирішує, зовнішніх економічних умов, в яких він працює, індивідуальних особливостей підприємств, що його утворюють, та урахування поставленої стратегічної мети. Деякі підприємства та інституції можуть існувати як

в рамках кластера, так і бути просто його партнерами. Загалом, правовий статус кластера визначається індивідуально, в залежності від потреб підприємств, що його утворюють, існуючого економічного законодавства та позиції, яку займають органи місцевої влади.

Природно, що основою створення агропромислового кластера і його основними учасниками є малі та середні сільськогосподарські та переробні підприємства. Крім того, всередині кластера мають бути створені структури, що відіграватимуть координаційну, управлінську та контрольну функцію, що особливо важливо на перших етапах роботи кластера. Деякі інституції можуть не виступати членами кластера, проте їх активна участь та співпраця може виявитись вкрай необхідною. Діяльність цих структур може включати в себе наступні функції:

організація зборів представників підприємств для розробки поточних та перспективних планів, обміну досвідом та прийняття рішень;

збір інформації та забезпечення нею членів кластера;

організація проведення спільних проектів.

Висновки. Отже, на сучасному етапі аграрна сфера України знаходиться в процесі організаційної реструктуризації, від якої залежить майбутня ефективність її функціонування. Те, наскільки швидко і раціонально розвиватимуться в ній процеси фінансового, інформаційного забезпечення, забезпечення кваліфікованими кадрами, підвищення ефективності використання ресурсів, в великій мірі залежить від того, наскільки добре будуть організовані механізми кооперації та співпраці між підприємствами, наскільки ефективно працюватимуть інституції, що впливають на розвиток аграрних ринків. На користь застосування кластерного підходу для програм регіонального розвитку свідчить можливість вирішення багатьох нагальних проблем за умов роботи в кластері, таких як підвищення рівня зайнятості, впровадження науково-технічних розробок у виробництво, фінансове забезпечення підприємств, розвиток інфраструктури, формування маркетингових ланцюжків, стандартизація агропромислової продукції, підвищення доданої вартості продукції, що випускається в регіоні, ефективності управління та використання наявних ресурсів, а, отже, можливість покращення життєвих умов села.

Світовий досвід кластеробудування припускає створення кластерів як за ініціативою представників бізнесу, так і за ініціативою владних структур. Звичайно, в обох випадках необхідна підтримка ініціативи другою стороною та готовність до довготривалого та узгодженого співробітництва на основі довгострокової стратегії розвитку, оскільки відчутний позитивний ефект від роботи кластера з'являється, як правило, тільки через 5-7 років.

Наразі, в ряді документів, присвячених стратегічному розвитку економіки, таких як щорічні заходи в рамках національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні та стратегія залучення міжнародної технічної допомоги на 2005-2007 роки, заявлена необхідність проведення заходів по створенню та розвитку кластерів в регіонах. Але в порівнянні з широкомасштабними дослідженнями, які проводяться на заході в цьому напрямку, в Україні дослідження кластерів розвинені

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

відносно слабо і ефективно запровадження кластерного підходу вимагає подальшого глибокого аналізу діючих кластерних формувань в економічно розвинених країнах.

Напрями майбутніх досліджень. Актуальними залишаються питання створення відповідної законодавчої бази, розроблення стрункої методики визначення потенційних кластерів, оцінки ефективності проектів по створенню того чи іншого кластера та розробки методик управління в цих структурах.

Список літератури

1. Остапко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора. – К.: Фенікс, 2004. – 280с.
2. Портер М. Конкуренція: Учебное пособие / Пер. с англ. М.: Вільямс, 2001. – 495с.
3. Войнаренко М.П. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні / Економіст.-2000, №1 – с.29-33.
4. Соколенко С.І. Производственные системы глобализации. Сети, альянсы, партнерства, кластеры: украинский контекст. – К.: Логос, 2002. – с.:ил.
5. Реформування сільського господарства в Україні: широке поле / За редакцією Штефана фон Крамона-Таубадея та Людвіга Штріве. – К.: Фенікс, 1999. – 191с.
6. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5)/ За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 647с.
7. Організація сільськогосподарського виробництва: Підручник / Тарасенко Г.С., Зрібняк Л.Я., Ільчук М.М. та ін.
8. Слав'юк Р.А. Економіка сільського господарства: Навч. посібник. – Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1999 – 196с.
9. Professor Michael E. Porter with Christian H. M. Ketels, Kaia Miller, Richard T. Bryden. Competitiveness in Rural U.S. Regions: Learning and Research Agenda. - Institute for Strategy and Competitiveness, Harvard Business School, 2004. – 70p.
10. University of Minnesota Home Page: www.umn.edu
11. UNIDO - Service Module 5: Agro-Industries – Overview: www.unido.org
12. Закон України про сільськогосподарську кооперацію від 17.07.1997 №496-97-ВР
13. Закон України про сільськогосподарську дорадчу діяльність від 17.06.2004 №1807-IV

Карпенко А.В. Кластерный подход в организации агропромышленного производства

В статье рассмотрена концепция кластеров в контексте процессов кооперации и интеграции в агропромышленной сфере Украины, возможность решения с ее помощью ряда проблем в этой сфере, проанализированы перспективы и целесообразность ее применения. Предложены подходы к процессу создания кластеров и формированию их организационной структуры.

Ключевые слова: кластер, агропромышленный комплекс, конкуренция, кооперация

Karpenko A. The cluster-based approach to organization of agrifood industry complex.

In this paper a cluster conception in the context of cooperation and integration processes in agrifood industry of Ukraine was concerned. There were analyzed an ability of solving some problems in the sphere of agrifood industry by applying this concept, its perspectives and expediency. In order to promote the cluster developing process in Ukrainian economy some approaches to developing clusters and forming their organizational structure were proposed.

Keywords: cluster, agrifood industry, competition, cooperation

Стаття надійшла до редакції 01.11.2007